

Kunnan keskusvaalilautakunta (pl. Ahvenanmaa)

VUODEN 2008 KUNNALLISVAALIT; muutoksia vaalitietojärjestelmässä, koulutuspäivät keskusvaalilautakunnille

1. Vaalitietojärjestelmää uudistetaan vaiheittain

Vaalitietojärjestelmä (VAT) on keskeinen työväline yleisten vaalien ja valtiollisten kansanäänestyksen toimeenpanossa. Vaalitietojärjestelmän käyttäjiä ovat vaaliviranomaiset eli oikeusministeriö, vaalipiirilautakunnat, kuntien keskusvaalilautakunnat, vaalitoimitsijat sekä Väestörekisterikeskus ja maistraatit.

Oikeusministeriön vaalitietojärjestelmä kehitettiin vuosina 1991–1996. Järjestelmän käyttö aloitettiin vuoden 1992 kunnallisvaaleissa. Vuoden 1996 yhdistetyissä kunnallis- ja europarlamenttivaaleissa käytettiin ensimmäistä kertaa järjestelmän kaikkia osia.

Vuonna 2004 oikeusministeriö käynnisti vaalitietojärjestelmän uudistamishankkeen. Tietojärjestelmän uudistaminen tuli tarpeelliseksi sen vuoksi, että sen käyttöympäristö alkoi olla atk-teknisesti vanhentunut. Samalla vaalitietojärjestelmää päätettiin kehittää vastaamaan myös vaalitoiminnan tulevaisuuden haasteisiin, kuten sähköiseen äänestykseen.

Mikä muuttuu?

Vaalitietojärjestelmää uudistetaan osajärjestelmittäin. Tämän vuoden kunnallisvaaleissa ja Kainuun maakuntavaaleissa ovat käytössä seuraavat vaalitietojärjestelmän (VAT) uudistetut osajärjestelmät:

a) *Pohja- ja paikkatiedot.* Kunnan (kunnanhallitus) on ilmoitettava kunnan yleiset ennakoäänestyspaikat ja keskusvaalilautakunnan yhteystiedot väestörekisterikeskukselle uudistettua vaalitietojärjestelmää käyttäen. Väestörekisterikeskus antaa erillisen ohjeen ennakoäänestyspaikkojen ilmoittamisesta.

b) *Ehdokasasettelu.* Keskusvaalilautakunta käyttää vaalien ehdokasasetteluun liittyvissä tehtävissä uudistettua vaalitietojärjestelmää. Rekisteröidyt puolueet voivat myös ensimmäistä kertaa valmistella ehdokasasettelua sähköisesti vaalitietojärjestelmän ns. edustajärjestelmällä. Ehdokashakemus tehdään edelleen kaikilta osin kirjallisena paperille kuten ennenkin, mutta edustajärjestelmää käyttävä puolue voi siirtää ehdokashakemuksen tiedot keskusvaalilautakunnalle myös sähköisesti, jolloin keskusvaalilautakunnan tallen-

nustyö vähenee. Ennakkotietojen mukaan eräät puolueet kokeilevat tätä toiminnallisuutta joissakin yksittäisissä kunnissa. Kokeilusta tiedotetaan erikseen asianomaisille keskusvaalilautakunnille.

Uusi käyttäjähallinta

Edellä kohdissa a) ja b) mainituissa vaalitietojärjestelmän *uudistetuissa osajärjestelmissä* otetaan käyttöön *uusi käyttäjähallinta*. Uutta käyttäjähallintaa käytetään siten

- yleisten ennakoäänestyspaikkojen ja kunnan keskusvaalilautakunnan yhteystietojen ilmoittamisessa Väestörekisterikeskukselle; sekä
- ehdokasasettelussa.

On huomattava, että vaalitietojärjestelmän käyttäjähallinta ei kuitenkaan kaikilta osin muutu. Käytettäessä *äänioikeusjärjestelmää* ennakoäänestyspaikoissa ja keskusvaalilautakunnassa äänioikeuden käytön kirjaamisessa tai henkilön äänioikeuden selvittämisessä sekä käytettäessä *keskitettyä laskentajärjestelmää* vaalien alustavan tuloksen laskennassa ja tarkastuslaskennassa tarvitaan edelleen käyttäjätunnukset, joiden hallinta hoidetaan entisellä tavalla.

Miksi käyttäjähallintaa muutetaan?

Sähköinen henkilökortti mahdollistaa henkilön luotettavan tunnistuksen tietoverkossa. Vaalitietojärjestelmän tietoturvallisuus paranee, kun käyttäjät voivat tehdä vaalitietojärjestelmässä vain käyttäjärooliensa mukaisia tehtäviä ja jokaisesta muutoksesta jää henkilökohtainen jälki järjestelmään.

Millainen on uusi käyttäjähallinta?

Uusi käyttäjähallinta perustuu *sähköisen henkilökortin* käyttöön ja käyttöoikeuksien hajautettuun hallintaan seuraavalla tavalla:

- Kunnan keskusvaalilautakunta ilmoittaa oikeusministeriölle tämän kirjeen liitteenä olevalla lomakkeella kunnan pääkäyttäjän tiedot. Käyttäjähallinta perustuu henkilötunnukseen, joka on ilmoitettava.
- Oikeusministeriö perustaa kunnan keskusvaalilautakunnan nimeämän pääkäyttäjän järjestelmään.
- Pääkäyttäjä pääsee tämän jälkeen kirjautumaan sähköisellä henkilökortillaan järjestelmään. Kirjautumisessa hyödynnetään henkilökortilla olevaan mikrosiruun valmiiksi asennettua kortin haltijan ns. kansalaisvarmennetta.
- Pääkäyttäjä perustaa vaalitietojärjestelmän organisaatio- ja yhteystietoihin kunnan muut käyttäjät.
- Kunnan muut käyttäjät pääsevät tämän jälkeen kirjautumaan järjestelmään omilla sähköisillä henkilökorteillaan.
- Pääkäyttäjä ylläpitää käyttöoikeuksia kunnassa: poistaa vanhentuneita käyttöoikeuksia ja lisää uusia.

Kuka määrätään pääkäyttäjäksi?

Keskusvaalilautakunta määrää pääkäyttäjäksi henkilön, jolla on riittävät valmiudet tehdä keskusvaalilautakunnan puolesta merkintöjä vaalitietojärjestelmään. Oikeusministeriö perustaa järjestelmään kunnan pääkäyttäjän, joka saa oikeudet perustaa järjestelmään muita keskusvaalilautakunnan määrittämiä käyttäjiä.

Jokaisessa kunnassa vähintään kahden keskusvaalilautakunnan määräämän vaalitietojärjestelmän käyttäjän on:

- perehdyttävä vaalitietojärjestelmän uudistettujen osajärjestelmien käyttämiseen; sekä
- hankittava järjestelmään kirjaututtaessa tarvittava sähköinen henkilökortti.

Miten kunnan pääkäyttäjä ilmoitetaan?

Kunnan pääkäyttäjän perustamista varten keskusvaalilautakunnan tulee täyttää ja lähettää viimeistään perjantaina 16.5.2008 oikeusministeriölle tämän kirjeen liitteenä oleva lomake. Lomake lähetetään faksilla numeroon (09) 1606 7750. Lomakkeen voi myös lähettää kirjeessä osoitteeseen Oikeusministeriö/vaalien vastuualue, Terttu Belgasem, PL 25, 00023 Valtioneuvosto. Kirjeitse lähetettäessä kirjeen tulee olla perillä viimeistään 16.5.2008. Lomakkeen tietoja ei tule lähettää sähköpostilla.

Mitä välineitä kirjautumisessa tarvitaan?

Järjestelmään kirjautumista varten tarvitaan sähköinen henkilökortti ja kortinlukija taikka vaihtoehtoisesti käyttäjän henkilökohtaiset verkkopankkitunnukset.

Miten uudistettuihin osajärjestelmiin kirjaututaan?

Kirjautumisessa voidaan käyttää joko sähköistä henkilökorttia taikka käyttäjän oman pankin tarjoamaa verkkotunnistusta. Sähköistä henkilökorttia käytetään tietokoneeseen liitettävällä kortinlukijalla ja asennettavalla kortinlukijaohjelmistolla.

Kirjautuminen sähköistä henkilökorttia käyttäen on helppoa. Sähköinen henkilökortti asetetaan kortinlukijaan. Muita salasanoja kuin sähköisen henkilökortin PIN -koodi ei tarvita.

Toinen mahdollisuus on käyttää kirjautumisessa oman pankin myöntämiä pankkitunnuksia. Oikeusministeriö kuitenkin suosittelee kaikille vaaliviranomaisille ensisijaisesti sähköisen henkilökortin käyttämistä.

Tarkemmat ohjeet kirjautumisesta sisältyvät keskusvaalilautakunnille kesäkuussa 2008 lähetettävään VAT-ohjeeseen numero 1 ”Vaalitietojärjestelmään kirjautuminen ja tietoliikenneohje”.

Mikä on sähköinen henkilökortti?

Sähköistä henkilökorttia voi käyttää henkilöllisyystodistuksena kotimaassa ja passin asemasta matkustusasiakirjana Pohjoismaiden lisäksi EU-maissa, Sveitsissä ja San Marinossa. Korttiin voi yhdistää myös sairausvakuutustiedot, jolloin se käy Kela-kortin sijasta esimerkiksi apteekeissa asioitaessa.

Vaalitietojärjestelmän uudistetuissa osajärjestelmissä sähköinen henkilökortti toimii tunnistautumisvälineenä. Sähköisen henkilökortin sirulla on Väestörekisterikeskuksen myöntämä kansalaisvarmenne. Se sisältää mm. henkilön etunimen, sukunimen, sähköisen asiointitunnuksen ja sähköpostiosoitteen.

Miten sähköistä henkilökorttia haetaan?

Sähköistä henkilökorttia haetaan kirjallisesti paikallispoliisilta. Henkilökorttihakemuksen voi jättää mihin tahansa poliisin lupapalvelupisteeseen. Henkilöllä voi olla kerrallaan vain yksi voimassa oleva henkilökortti.

Henkilökorttihakemus on jätettävä henkilökohtaisesti ja siitä perittävä 40 euron maksu maksetaan hakemusta jätettäessä. Henkilökortin toimitusaika on noin kaksi viikkoa. Henkilökortti noudetaan mieluiten henkilökohtaisesti poliisilaitokselta. Henkilökortin voi noutaa myös valtuutettu asiamies tai se voidaan pyynnöstä lähettää hakijalle postitse. Henkilökortin PIN-koodi toimitetaan henkilökortin haltijalle erillisenä postilähetyksenä kotiosoitteeseen. Ilmoitus PIN-koodista on säilytettävä huolellisesti ja erillään henkilökortista.

Henkilökorttia haettaessa on oltava mukana määräysten mukainen passikuva ja luotettava selvitys henkilöllisyydestä. Ohjeita henkilökortin hakemisesta on poliisin verkkosivuilla www.poliisi.fi kohdassa ”luvat”. Noudettaessa henkilökortti poliisilta on hyvä ottaa mukaan kortin haltijalle erikseen postitse toimitettu PIN-koodi sekä testata PIN-koodin käyttö ja kortin toimivuus jo poliisin palvelupisteessä.

Kunnan pääkäyttäjän tulee hankkia järjestelmään kirjautumista varten sähköinen henkilökortti taikka pankkitunnukset jo toukokuun 2008 aikana. Oikeusministeriö korvaa kunnille henkilökorttien hankkimisesta aiheutuvia kustannuksia (100 euroa/kunta) jälkikäteen vuoden 2009 europarlamenttivaalien vaalimenoista suoritettavan kertakorvauksen yhteydessä.

Väestörekisterikeskus toimittaa kortinlukijan

Väestörekisterikeskus toimittaa kevään 2008 aikana keskusvaalilautakunnalle korvauksetta yhden kortinlukijan sekä asennus- ja käyttöohjeet. Väestörekisterikeskus antaa kuntien vaaliviranomaisille tukea kortinlukijoiden hankkimisessa, asentamisessa ja sähköisen henkilökortin käyttämisessä. Kortinlukija sekä ohjeet toimitetaan kunnan keskusvaalilautakunnalle, jonka yhteystietoja ei tarvitse erikseen ilmoittaa Väestörekisterikeskukselle.

Milloin saan vaalitietojärjestelmän käyttöohjeet?

VAT-ohje numero 1 (Vaalitietojärjestelmään kirjautuminen ja tietoliikenneohje) sekä uusien osajärjestelmien (pohja- ja paikkatiedot, ehdokasasettelu) käyttöön opastavat VAT-ohjeet toimitetaan keskusvaalilautakunnille kesäkuussa 2008 ennen kuin uudistetut osajärjestelmät otetaan käyttöön. Äänioikeusjärjestelmän ja keskitetyn laskentajärjestelmän käyttäjätunnukset (ns. tekninen ote) ja VAT-ohjeet toimitetaan keskusvaalilautakunnille entiseen tapaan elokuussa.

Miten toimitaan kuntajaon muutoksen johdosta lakkaavassa kunnassa?

Kuntajaon muutoksella lakkautettavan kunnan keskusvaalilautakunnan ei tarvitse ilmoittaa pääkäyttäjää eikä hankkia sähköistä henkilökorttia vaalitietojärjestelmään kirjautumista varten. On riittävää, että ilmoituksen tekee ja sähköiset henkilökortit hankkii se keskusvaalilautakunta, joka huolehtii uuden kunnan kunnallisvaalien järjestelyistä.

2. Koulutuspäivät keskusvaalilautakunnille

Oikeusministeriö järjestää yhteensä 14 koulutustilaisuutta, jotka on tarkoitettu lähinnä kuntien keskusvaalilautakuntien sihtereille sekä puheenjohtajille tai atk-vastuuhenkilöille. Kaikkien koulutustilaisuuksien ohjelma on sama. Tilaisuuksiin ei tarvitse erikseen ilmoittautua, vaan riittää kun osallistujat saapuvat paikalle. Koulutustilojen rajoitetusta koosta johtuen suosittelemme, että kustakin kunnasta osallistuisi koulutuspäivään enintään kolme henkilöä.

Osallistuminen koulutustilaisuuksiin on maksutonta, mutta toisaalta oikeusministeriö ei korvaa osallistujien matka- eikä ruokailukuluja.

Koulutuksessa käydään läpi kunnallisvaalien ehdokasasetteluun liittyviä kysymyksiä sekä vaalien toimittamiseen liittyviä vaaliohjeissa ja VAT-ohjeissa mainittuja asioita. Osallistujat voivat jokaisessa tilaisuudessa esittää kysymyksiä oikeusministeriön, Suomen Kuntaliiton, Oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksen ja TietoEnator Oyj:n edustajille. Yhtä lukuun ottamatta tilaisuudet ovat suomenkielisiä. Kaikissa tilaisuuksissa voi kuitenkin esittää kysymyksiä myös ruotsiksi. Ruotsinkielinen koulutuspäivä järjestetään Vaasassa 28.8.2008 ja se on avoin maan kaikille ruotsinkielisille keskusvaalilautakunnille.

Lisätietoja tilaisuuksista antaa tarvittaessa osastosihteeri Terttu Belgasem, puh. (09) 1606 7563, telefaksi (09) 1606 7750 tai sähköposti terttu.belgasem@om.fi.

Koulutuspäivän alustava ohjelma, joka on kaikissa tilaisuuksissa sama, on seuraavanlainen. Aloitusaikaa lukuun ottamatta kellonajat ovat noin-aikoja, osioita venytetään sen mukaan kuin on tarpeen.

Alustava ohjelma

9.00 Avaus

9.05 Kunnallisvaalien ehdokasasettelu (Suomen Kuntaliiton edustaja)

- Vaalikelpoisuus valtuustoon
- Ehdokasasettelun viranomaistehtävät

10.30 Keskusvaalilautakunnan muut tehtävät

- Tiedottaminen
- Kouluttaminen
- Vaalimateriaali
- Vaaliluettelot
- Ennakkoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen järjestelyt
- Ennakkoäänestysasiakirjojen tarkastaminen
- Pienet äänestysalueet

12.00 Lounastauko

13.00 Vaalitietojärjestelmä (Oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksen ja TietoEnatorin edustajat)

- Kirjautuminen vaalitietojärjestelmään
- Pohjatiedot
- Ehdokasasettelu
- Äänioikeusrekisteri

14.00 Ennakkoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen toimittaminen

14.30 Tuloslaskentajärjestelmä (TietoEnatorin edustaja)

14.45 Vaalien tuloksen laskenta ja tuloksen vahvistaminen

- Äänestyslipun mitättömyys
- Ennakkoäänten laskenta
- Alustava laskenta
- Tarkastuslaskenta
- Arpominen
- Kunnallisvaalien tuloksen vahvistaminen
- Vaalien tuloksen merkitseminen pöytäkirjaan

15.30 Tilaisuus päättyy

Koulutustilaisuudet järjestetään seuraavasti:

1) Jyväskylä

Aika: Keskiviikko 20.8.2008

Paikka: Jyväskylän yliopisto/Agora/Auditorio 3

Osoite: Mattilanniemi 2, 40100 Jyväskylä

2) Mikkeli

Aika: Keskiviikko 20.8.2008

Paikka: Konsertti- ja Kongressitalo Mikaeli/Kamarimusiikkisali

Osoite: Sointukatu 1, 50100 Mikkeli

3) Kuopio

Aika: Torstai 21.8.2008

Paikka: Kuopion yliopisto/Tietoteknia/Luentosali TTA

Osoite: Savilahdentie 6 B, 1. krs., 70210 Kuopio

4) Lahti

Aika: Torstai 21.8.2008

Paikka: Sokos Hotel Lahden Seurahuone

Osoite: Aleksanterinkatu 14, 15110 Lahti

5) Kajaani (vain Kainuun hallintokokeilun kunnille)

Aika: Perjantai 22.8.2008

Paikka: Kajaanin kaupungin valtuustosali

Osoite: Pohjolankatu 13, 87100 Kajaani

6) Rovaniemi

Aika: Maanantai 25.8.2008

Paikka: Lapin yliopisto/Luentosali 2

Osoite: Yliopistonkatu 8, 96300 Rovaniemi

7) Oulu

Aika: Tiistai 26.8.2008

Paikka: Tiedekeskus Tietomaa/Auditorio

Osoite: Nahkatehtaankatu 6, 90100 Oulu

8) Kokkola

Aika: Keskiviikko 27.8.2008

Paikka: Kaupungintalo/Kokkola-Sali

Kauppatori, 67100 Kokkola

9) Vaasa (ruotsinkielinen)

Aika: Torstai 28.8.2008

Paikka: Radisson SAS Royal Hotel/kokoustila katutasossa

Osoite: Hovioikeudenpuistikko 18, 65100 Vaasa

10) Seinäjoki

Aika: Perjantai 29.8.2008

Paikka: Seinäjoen Teknologiakeskus Frami/Auditorio

Osoite: Kampusranta 9 C, 60320 Seinäjoki

11) Turku

Aika: Maanantai 1.9.2008

Paikka: Mauno Koivisto –keskus/BioCity/Auditorio

Osoite: Tykistökatu 6, 20520 Turku

12) Pori

Aika: Tiistai 2.9.2008

Paikka: Teknologiakeskus Pripoli/Multimediasali

Osoite: Tiedepuisto 4, 28600 Pori

13) Tampere

Aika: Keskiviikko 3.9.2008

Paikka: Tampere-talo/Studio-auditorio

Osoite: Yliopistonkatu 55, 33100 Tampere

14) Vantaa

Aika: Torstai 4.9.2008

Paikka: Tiedekeskus Heureka/Auditorio Virtanen

Osoite: Tiedepuisto 1, 01300 Vantaa

3. Muuta

Lisätietoja vaaleihin liittyvistä kysymyksistä voi katsoa oikeusministeriön vaalisivuilta, osoite www.vaalit.fi.

Oikeusministeriössä lisätietoja antavat:

- vaalijohtaja Arto Jääskeläinen, puh. (09) 1606 7572,
- neuvotteleva virkamies Jussi Aaltonen, puh. (09) 1606 7620,
- ylitarkastaja Jukka Leino (erityisesti VAT -asiat), puh. 010 36 64611,
- osastosihteeri Terttu Belgasem, puh. (09) 1606 7563.

Vaalijohtaja   Arto Jääskeläinen

Neuvotteleva virkamies   Jussi Aaltonen

LIITTEET: Lomake vaalitietojärjestelmän pääkäyttäjän ilmoittamiseen
Karttoja koulutuspaikkojen sijainnista

TIEDOKSI: Sisäasiainministeriö, poliisiosasto
Väestörekisterikeskus
Suomen Kuntaliitto
TietoEnator Oyj/Joe Niva
Oikeushallinnon tietotekniikkakeskus